

Окуу мотивациясын жогорулатуунун ыкмалары жана методдору.

"Ийгиликтен илхом келгенде гана билимге болгон кызыгуу пайда болот."

В.А. Сухомлинский

Мотивация (лат. «movere») – аракетке түрткү болуу; адамдын жүрүм-турумунун багыттуулугун, уюштуруучулугун, активдүүлүгүн жана туруктуулугун аныктаган физиологиялык, психологиялык пландагы активдүү процесс; адамдын, өзүнүн муктаждыгын ишмердүүлүктө канааттандыруу жөндөмдүүлүгү.

Студенттердин окуу мотивациясын калыптандыруу азыркы окуу жайларда актуалдуу көйгөйлөрдүн бири. Анын актуалдуулугу билим берүүнүн мазмунун жаңыртуу, колледж окуучуларында билимди жана кызыгууларды өз алдынча алуу ыкмаларын калыптандыруу боюнча милдеттерди коюу, аларда активдүү турмуштук позицияны калыптандыруу менен шартталган.

Окуу жайда чечиле турган милдеттердин бири студенттерде окуунун позитивдүү мотивациясын калыптандыруу жана аны андан ары өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүү болуп саналат.

Байыркы бир акылмандыкта: «Атты сууга жетелей аласың, бирок аны сууга айдай албайсың», — деп айтылат. Бирок кызыгуу, ички мотивация болмоюнча, билимди өздөштүрүү ишке ашпайт, бул окуу ишинин көрүнүшү гана болот; Билимдин булагынан «ичүүгө» каалоону кантип ойготууга болот? Активдүүлүктү кантип мотивациялоо керек?

"Бала китепке байланган робот эмес,
Жаш бала басып ойнош керек,
Кыз дайыма үйдө отургусу келбейт, -
Бул көйгөй бардык чоңдорго тааныш!
Баланы окууга кантип мажбурласа болот?
Кечке китепке өжөр болуп отуруп,
Балаңызды тынбай урушуунун кереги жок.
Ага эркти өнүктүрүүгө аракет кылуу жакшы,
Сен аны менен окуу керек, албетте,
Эң негизгиси баланы жөн гана сүйүш керек".

Балдардын муктаждыктарын, физиологиялык жана жаш өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен окуу процессин уюштуруу зарыл:

- сабактын материалы балдар үчүн кызыктуу болушу керек;
 - графикти жаш өзгөчөлүгү менен макулдашуу;
 - сабактын темптерин бардык балдардын ишинин ылдамдыгы менен координациялоо
- (жайыраак реакция кылган балдар үчүн ийгиликтүү иштөө мүмкүнчүлүгү).

Педагогикалык практика активдештирүүнүн ар кандай жолдорун колдонот, алардын ичинен эң негизгиси болуп окутуунун түрдүү ыкмаларын, пайда болгон кырдаалдарда студенттердин билим берүү мотивациясынын деңгээлин жогорулатуучу комбинацияларды тандоо саналат.

Айткыла унугам, көрсөт, эстейм, кылайын, түшүнөм. - Бул кытай макалы мугалимдин ар бир өткөн сабагында ураан болуп калышы керек.

Студенттердин кызыгуусун өнүктүрүүгө кандай шарттар түзөт?

- Окууну уюштуруу, мында студент өз алдынча изденүү жана жаңы билимди «ачуу» процессине тартылат.

- Топтордо жана жуптарда иштөө.

- **Сабакта мотивацияны колдонуу**

- Окуучунун предметти бүтүндөй жана анын айрым бөлүмдөрүн изилдөө зарылдыгын, маанилүүлүгүн жана максатка ылайыктуулугун түшүнүүсү.

- Жаңы материал мурда алынган билимдер менен канчалык көп байланышса, окуучулар үчүн ошончолук кызыктуу болот.

- Окутуу татаал, бирок ишке ашырууга мүмкүн болушу керек – көп баскычтуу тапшырмалар.

- Окуучунун иши канчалык тез-тез текшерилип, бааланып турса, анын иштөөсү ошончолук кызыктуу болот.

- Сабактын позитивдүү психологиялык атмосферасы.

- Студент канчалык кичине болсо, ошончолук көп материал образдуу түрдө берилиши керек.

- Окутуу чыгармачылыкка мүмкүнчүлүк бериши керек.

- Класста окуучуларга ийгиликке шарт түзүү.

Студенттерди толук кандуу окуу мотивациясын калыптандыруу үчүн төмөнкү шарттарды камсыз кылуу маанилүү: мазмунду инсанга багытталган, кызыктуу материал менен байытуу; студенттердин когнитивдик

(cognitio “бир окуяны таанып-билүү, чагылдыруу, талдоо”) – мүнөздүн өнүгүшүнүн, тарбиялоонун, окутуунун, курчап турган дүйнөгө байкоо жана ой жүгүртүүнүн натыйжасында акыл-эсте калыптанган таанып-билүүнүн (адамдын) системасы.) талаптарын жана керектөөлөрүн канааттандыруу; балдардын ортосундагы кызыктуу баарлашууну уюштуруу; татаалдыгы жогорулаган тапшырмаларды аткарууга дем берүү; бардык окуучуларга карата гумандуу мамилени ырастоо - жөндөмдүү, артта калган, кайдыгер; бардык студенттердин ортосундагы мамилелердин бирдей стилин сактоо; өз мүмкүнчүлүктөрүнө активдүү өзүн-өзү баа берүүнү калыптандыруу; өзүн-өзү өнүктүрүү, өзүн-өзү өркүндөтүү каалоосун ырастоо; балдардын демилгелерин эффективдүү колдонуу, окуучуларды кыйынчылыктарга дуушар болгондо дем берүү; окуу-тарбия иштерине жоопкерчилик менен мамиле кылууну тарбиялап, окутуунун методдору менен методдорунун ар турдуулугу жонондо камкордук корууго.

Окуу мотивациясын өнүктүрүү ыкмалары.

«**Дидактикалык оюндар**» методу – бул чындыкты окшоштурган атайын түзүлгөн кырдаалдар, андан чыгуунун жолун окуучуларга сунуштайт. Бул методдун негизги максаты - таанып-билүү процессине дем берүү.

"**Ийгиликтүү кырдаал**" ыкмасы - бул ойлонулган, даярдалган стратегиянын жана тактиканын натыйжасы; Ийгилик жана жеке күтүүлөр ар кандай. Үч түрүн бөлүп көрсөтүүгө болот: күтүлгөн ийгилик, анын күтүү негизи акталган үмүт жана кандайдыр бир кереметке болгон үмүт болушу мүмкүн, бирок ийгилик жок жерден жарала албайт; айтылган ийгилик жетишкендиктерди каттайт, ал башталгыч класстын окуучуларына таанылуу кубанычын, өз мүмкүнчүлүктөрүн сезүүгө жана келечекке ишенүүгө мүмкүнчүлүк берет; жалпыланган ийгилик ишенимдин, коопсуздуктун, өзүн-өзү ишенимдүүлүктүн абалына өбөлгө түзөт, бирок өзүнүн мүмкүнчүлүктөрүн ашыкча баалоо жана көңүлүн алуу коркунучу бар.

«**Мелдеш**» методу – мектеп окуучуларынын атаандашууга болгон табигый муктаждыгы инсанга жана коомго керектүү сапаттарды өнүктүрүүгө багытталган ыкма. Мектеп окуучулары бири-бири менен мелдешип, коомдук жүрүм-турумдун тажрыйбасын тез өздөштүрүп, физикалык, моралдык жана эстетикалык сапаттарды өрчүтүшөт. Мелдеш артта калгандар учун езгече маанилуу: ездерунун жыйынтыктарын жолдошторунун жетишкендиктери менен салыштырып, алар есуш учун жаңы стимулдарды алышат жана куч-аракеттерин кебуреек жумшай башташат.

Демек, мугалим өз окуучуларынын окуусунун жана жүрүм-турумунун мотивдерин тынымсыз изилдеп турууга тийиш. Мугалим окуучуларынын кызыгуусун ойготуу ыкмаларын жакшы билип, кырдаалга жараша колдоно билиши керек.

Долбоор ыкмасын колдонуу. Башталгыч мектепте окуучулардын когнитивдик жөндөмдөрүн өнүктүрүүгө, өз алдынча өз билимин түзүүгө, маалымат мейкиндигине багыт алууга, чыгармачылык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүгө, көйгөйдү көрүү жана чечүү жөндөмдүүлүгүнө негизделген долбоордук иш-чаралар өзгөчө орунду ээлейт. , ошондой эле балдарга долбоорлорду ишке ашырууда биргелешкен иш-аракеттердин негизги ыкмаларын үйрөтүүгө багытталган. Долбоордук ишмердүүлүк – билим берүү ишинин деталдуу структурасы. Кенже мектеп окуучулары үчүн долбоордук иш-чаралардын мүмкүн болуучу продуктулары: журнал, бүктөлүүчү китеп, эскерүү, тема боюнча тест, презентация, аңгеме жазуу, жомоктор, коллаж, дубал гезит, сувенирдик кол өнөрчүлүк.

Проблемалык кырдаалды түзүү ыкмасы. Анын маңызы «билимди даяр формада киргизүү эмес. Балдарды жаңы нерсени табууга алып баруунун жолу болбосо да, изденүү кырдаалын түзүүгө дайыма мүмкүнчүлүк бар...». Проблемалык кырдаалды түзүү көйгөйлүү суроолорду, тапшырмаларды жана издөө тапшырмаларын түзүү аркылуу мүмкүн болот. Сабактын ар бир этабында көйгөйлүү суроолорду колдонсо болот: карама-каршылыктар пайда болгон окуучуларга берилген суроолор; окшоштуктарды жана айырмачылыктарды аныктоону талап кылган суроолор. Бул айырма же

окшоштук канчалык азыраак болсо, аны ачуу ошончолук кызыктуу болот; себеп-натыйжа байланыштарын орнотуу үчүн суроолор. Ар бир себепти ачуу терендирээк түшүнүүгө карай кадам болуп саналат.

Ошентип, биз билим берүү мотивациясын калыптандыруу ыкмаларын карап чыктык.

Окуу материалына кызыгууну жогорулатуунун ыкмалары.

Ар бир этапта жаңы теманы берүүдөн баштап, окуучулардын билимин баалоого чейин окуучулардын билим берүү жана таанып-билүү мотивациясын сактоо маанилүү.

Баланы окуу процессине кызыктыруу үчүн жаңы теманы адаттан тыш формада үйрөнүүнү баштоо керек.

Бул үчүн мен "Жагымдуу максат" ыкмасын колдоном.

Студенттер үчүн жөнөкөй, түшүнүктүү жана жагымдуу максат коюлат, ага жетүү менен алар мугалим пландаштырган тарбиялык иш-аракеттерди каалагандай аткарышат.

Мисал. Темасы: «Суунун касиеттери». Мугалимдин максаты балдар менен суунун касиеттерин карап чыгуу. Окуучуларымдын алдына башка максат койдум – кышында катуу суук болуп турганда суу түтүктөрү эмне үчүн жарылат.

Кээде укмуштуудай нерсе көңүлдү гана бурбастан, узак убакыт бою кызыгууну да кармап турат.

"Кечиктирилген божомол" техникасы буга жетишүүгө мүмкүндүк берет.

1-вариант. Сабактын башында класска табышмак берилет (таң калыштуу факты айтылат), анын жообу сабак учурунда жаңы материалдын үстүндө иштөөдө ачылат.

Мисал: "Бул фильтр, меш жана кароолчу пост" (мурун)

2-вариант. Кийинки сабакты баштоо үчүн сабактын аягында табышмак (таң калыштуу факт) берилет. «Кийинки сабакта окуучулар табияттагы эң мыкты чаң соргуч менен таанышат.» (Өсүмдүктөр, тактап айтканда терек).
Тема: Аба таза болушу керек».

Ошондой эле сабактын темасын жана анын максатын айтууда **«Божомолдоо» ыкмасы колдонулат.**

Мисалы, адабий окуу сабагы. «Биз класста иштей турган чыгарманын аталышын угуп, чыгарманын жанрын, темасын жана мүмкүн болгон окуяларды аныктоого аракет кылгыла».

Окуучуларга мотивацияны калыптандыруунун жана колдоонун эффективдүү жолдорунун бири - ийгиликке жетишүү жагдайларын түзүү. Окулуп жаткан предметке кызыгууну өнүктүрүү үчүн бул теманы изилдөөнүн зарылдыгын, маанилүүлүгүн жана максатка ылайыктуулугун түшүнүү зарыл. Бул үчүн төмөнкү ыкмалар жардам берет:

Кабыл алуу "Спикер". 1 мүнөттөн кийин маектешиңизди бул теманы изилдөө жөн эле зарыл экенине ишендириңиз.

Кабыл алуу "Автор". Эгер сиз окуу китебинин автору болсоңуз, бул теманы изилдөөнүн зарылдыгын студенттерге кандай түшүндүрөт элениз?

"Pro" кабыл алуу. Келечектеги кесибиңизге таянып, бул теманы изилдөөнүн эмне кереги бар?

Кабыл алуу "Идол" Карталарга "жашоо идолдорун" таратыңыз. Элестеткиле, алар сизге бул теманы изилдөө зарылдыгын кантип далилдешмек?

«Кыялдануучу» техникасы Сабактын темасы доскага жазылат. - Бул тема боюнча билим, билгичтик жана көндүмдөрдү турмушта колдонуунун 5 жолун атагыла

"Чын - жалган билдирүүлөр" техникасы. Мен али изилдене элек тема боюнча бир нече билдирүүлөрдү сунуштайм. Балдар "чындыкты" өз тажрыйбасынын негизинде же жөн эле божомолдоо аркылуу тандашат. Кандай болгон күндө да, алар теманы изилдөө үчүн күүлөнүп, негизги ойлорду баса белгилешет, ал эми мелдештин элементи сабактын аягына чейин көңүл бурууга мүмкүнчүлүк берет. Рефлексия стадиясында айтылгандардын кайсынысы туура экенин билүү үчүн бул техникага кайрылып келебиз.

"Ката кармоо" техникасы. Материалды түшүндүрүүдө мен атайылап ката кетирип жатам. Биринчиден, бул тууралуу студенттерге алдын ала эскертилет. Кээде алар менин атайылап кетирген каталарды табышса, муну интонация же жаңсао менен "сигнал" кылышы мүмкүн. Студенттерге каталарды шарттуу белги же зарыл болсо түшүндүрүү менен токтоосуз токтотууга үйрөтүү зарыл. Окуучуларды көңүл бурууга үндөш керек.

"Дүйнөгө башка бирөөнүн көзү менен кара" техникасы. Эч нерсе көңүлдү өзүнө бурбайт жана адаттан тыш сыяктуу акылды стимулдай албайт. Тема: "Суу айлануусу" Окуучуга өзүн кар бүртүкчөсүндөй элестетүү сунушталат. Ага болгон бардык окуяларды сүрөттөп берүү керек.

"Фантастикалык кошумча" алуу. Студенттер өздөрүн В.М.Гаршиндин «Бака саякатчы» жомогундагы бака саякаттаган бутак катары элестетип, бул окуяны чырпык көз карашынан кайра айтып берүүгө аракет кылышат. Эч нерсе көңүлдү бурбайт жана таң калыштуу нерседей акыл-эсти стимулдай албайт.

"Сюрприз" техникасы. Түштүк-Чыгыш Азияда Шри-Ланка аралында Согура тукумундагы пальмалар өсөт. Корифанын желбиреген жалбырактарынын бычактарынын узундугу 8 м, туурасы 6 м жетет. Мындай барактардын бири волейбол аянтчасынын жарымын жаба алат. Алар кооз жана бышык кылат

Сабак учурунда кызыктуу кырдаалды түзүү жана эс алууну уюштуруу үчүн колдоно аласыз

"Ооба-жок" техникасы. «Мен балдар жомогунан бир каарманды ойлоп таптым, ал байлык таап, жаңы тиричилик техникасын сатып алган. Бул ким?" Студенттер суроо берүү аркылуу жооп табууга аракет кылышат. Мугалим суроолорго "ооба" жана "жок" деп гана жооп бере алат.

Оюн ыкмаларын колдонуу.

Студенттер кыялданып ойногонду, табышмактарды чечкенди, сырларды ачканды жакшы көрүшөт. Алар укмуштуу окуяларга умтулушат. Ошол эле түрү жана узак иштөө аларды тез чарчатат. Эгерде сизге көп сандагы

монотондуу көнүгүүлөрдү жасоо керек болсо, аларды оюндун кабыгына кошуу керек, анда бул аракеттер оюндун максатына жетүү үчүн аткарылат. Бул максатта түстүү визуалдарды, адабий каармандарды жана жомок каармандарын тартуу менен көңүл ачуучу тапшырмаларды колдонсоңуз болот. Заманбап педагогикалык технологияларда окуучулардын мотивациясын жогорулатуучу ар кандай дидактикалык оюндардын жана көңүл ачуучу көнүгүүлөрдүн олуттуу саны бар.

Аларга төмөнкүлөр кирет:

- аяттардагы көйгөйлөр,
- акылдуу тапшырмалар,
- тамаша тапшырмалар,
- сахналаштырылган оюндар,
- кызыктуу фактылар,
- табышмактар, табышмактар,
- кроссворддор жана башкалар.

Мындай ыкмалар балдарды жаңы материалды үйрөнүүгө түрткү берүүгө мүмкүндүк берет - сиз чындап эле табышмактын жообун тапкыңыз келет, укмуштуудай чындыктын сырын ачып, жомок каарманынын ролун ойногуңуз келет ж.б.

Класста өткөндөрдү карап чыгуунун ыкмалары.

Окулган материалды кайталоо этабында бул материал менен иштөө окуучуларга кызыктуу болушу маанилүү. Муну кантип жасоого болот? Окуучу тапшырманы аткарууда сабакта алган билимин өз алдынча жана өз алдынча билдирүүсү үчүн түрдүү ыкмаларды колдоном.

"Өзүңүздүн колдооңуз" техникасы. Студент жаңы материал боюнча өзүнүн шилтеме схемасын же деталдуу жооп планын түзөт. Алгоритмдерди түзүү. Мисалы, сөздөрдү курамы боюнча талдоо алгоритми.

Кеңейтүү менен кабыл алуу. Окуучулар бир катар суроолорду түзүшөт, алардын жооптору жаңы материал боюнча билимдерин толуктоого мүмкүндүк берет.

"Өзүңүздүн мисалдарыңыз" техникасы. Окуучулар жаңы материал үчүн мисалдарды даярдашат. Ошондой эле, өзүңүздүн көйгөйлөрүңүздү жазып, изилденген материалды колдонуу боюнча идеяларды айтууга болот.

Бир убакта башкаруу менен кабыл алуу. Окуучулар класста окуган материалга тест же кроссворд түрүндө тест суроолорунун сериясын түзөт. Андан кийин кээ бир студенттер суроолорун беришет, башкалары аларга жооп беришет.

Өзүн-өзү башкаруу жана өзүн-өзү сыйлоо стадиясында «студент-студент» жупта иштөө сыяктуу тарбиялык иштерди уюштуруунун формасы мектеп окуучуларынын окуу жана таанып-билүү мотивациясын жогорулатууга жардам берет.

Мисалы. Ар бир окуучуга суроо жана үч жооп варианты камтылган карта берилет. Бир, эки, кээде үч вариант тең туура болушу мүмкүн. Студент тандоо жасап, кошунасына эмне үчүн мындай деп ойлой турганын түшүндүрүүгө даярданууда. Андан кийин, жеке сапаттарды тууралоо үчүн маанилүү болгон

топтук чечим кабыл алынат. Андан соң топко сөз берилет. Туура вариант жарыяланды. Жыйынтыктап айтканда, ар бир студент өз жыйынтыгын баалайт.

Сабак учурунда биз окуучуларды дептерлерин алмашууга, бири-биринин иштериндеги каталарды текшерүүгө жана оңдоого чакырабыз. Балдар мындан ары "мугалим" жана "студенттер" ойнобойт. Алар ар кандай окуу продуктыларын өз ара текшерүүгө катышышат: өз алдынча иштөө, үй тапшырмалары.

Үй тапшырмасын текшерүү адаттан тыш формада да өтүшү мүмкүн. Окуучулар экиден бири-бирине үйдөн үйрөнгөн ырын айтышат. Баалоо. Мен езум-езу башкаруунун жана ез ара контролдуктун принцибине негизделген тапшырмалардын санын бара-бара кебейтууде.

Кабыл алуу "Ачык тапшырмалар". Мектеп окуучулары турмуштук көйгөйлөрдү чечүүгө жардам берген маалыматтарга абдан кызыгышат. Демек, окутуу студенттин практикалык керектөөлөрү менен байланыштырылышы керек.

Баланы активдүү таанып-билүү иш-аракетине кошуу үчүн «үйгө ачык тапшырмалар берилет (А.В.Хуторский боюнча) - Мен окуп жаткан материалды күнүмдүк турмуш менен, окуучулардын кызыгуулары менен байланыштырам. Мисалы, үй жаныбарыңыз жөнүндө билдирүү даярдаңыз; мезгилдүү басылмаларды, телеберүүлөрдү көрүү жана сүйүктүү спортунуз жөнүндө билдирүү даярдоо; "Сиздин портфелиңиздин салмагы канча болушу керек?" долбоору боюнча иштөө.

Үй тапшырмасы дифференцияланган, жекече, жупташкан, топтук, милдеттүү тапшырмалардан тандалып алынган, ыктыярдуу (билимдеги боштуктарды толтуруу үчүн), өз алдынча жана ата-энелер менен бирге аткарылышы мүмкүн. Ошентип, сабак мотивацияны калыптандыруудан башталып, келечектеги өз алдынча окуу иш-аракетинин мотиви менен аяктайт.

Дифференциацияланган тапшырмаларды колдонуу. Сабактын ар кандай этаптарында мен мектеп окуучуларынын билим берүү жана таанып-билүү мотивациясын жогорулатуучу иштиктүү мамиленин башка формаларын жана ыкмаларын көп колдоном.

Дифференциацияланган тапшырмалар бардык окуучулардын жөндөмдүүлүктөрүнө жана мүмкүнчүлүктөрүнө карабастан активдүү психикалык ишмердүүлүгүнө олуттуу көмөктөшөт, ошону менен билим берүү жана таанып-билүү мотивациясын жогорулатат.

Окутуунун деңгээлдик дифференциациясы окуучуларды ар кандай татаалдыктагы окуу тапшырмаларын аткарган жана окуу материалын ар кандай тереңдикте өздөштүргөн топторго бөлүүнү билдирет.

Анын максаттарына жана милдеттерине жараша сабактын ар кандай этаптарында дифференцияланган иштерди киргизүү зарыл. Бардык предметтер боюнча тапшырмалар ар кандай деңгээлде берилип, «күчтүү» окуучулардын өнүгүүсүн жайлатпоого жана «алсыз» окуучуларга окуу кыйынчылыктарын жеңүүгө жардам берет